

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALAND

Kulturmiljöenheten
Mats Herklint

Beslut
2001-02-12

Diarienummer:
221-7125-1998

Sid 1(4)

	Riksantikvarieämbetet
Ink.	2001 -02- 14
Dnr.....	

Byggnadsminnesförklaring av Sandquistska gården Västra Götalands län, Alingsås kommun, kv Hill 3

Beslut

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap 1 § lagen (1988:950) om kulturminnen m m, fastigheten Hill 3 i Alingsås kommun för byggnadsminne och meddelar enligt 2 § samma lag följande skyddsbestämmelser:

Samtliga byggnader (figur 1)

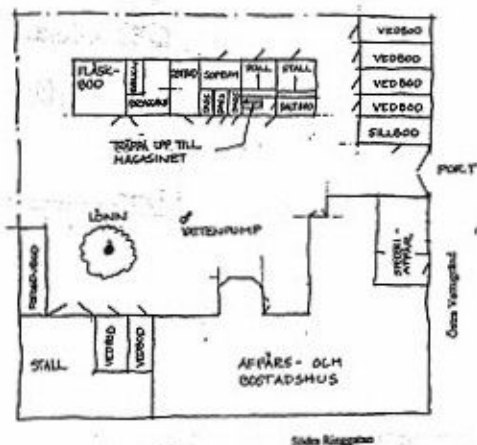
- Byggnaderna får ej rivras eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
- Byggnadernas planlösning får inte ändras. Ingrepp får inte göras i byggnadernas stomme eller fasta inredning.
- Byggnaderna skall underhållas så de inte förfaller. Vård och underhållsåtgärder skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Underhållet skall ske med material och metoder anpassade till byggnadernas egenart.

Byggnadsminnesområdet (figur 2)

- Byggnadsminnesområdet, som på figuren nedan avgränsats med punktstreckad linje, får inte ytterligare bebyggas eller på annat sätt förändras. Området skall hållas i sådant skick att byggnadernas och gårdsmiljöns utseende och karaktär inte förvanskas.

Länsstyrelsen lämnar råd och anvisningar i fråga om underhåll av byggnader och gårdsmiljön.

Om det finns särskilda skäl får länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § av lagen om kulturminnen m m (SFS 1988:950), lämna tillstånd till att ett byggnadsminne ändras i strid mot skyddsbestämmelserna. Länsstyrelsen får ställa villkor för tillståndet som är skäliga med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen.

Figur 1. Sandquistska gården

Figur 2. Byggnadsminnesområdet

Redogörelse för ärendet

Fråga om byggnadsminnesförklaring väcktes den 20 november 1994 av föreningen Byggnadsvårdens vänner i Alingsås. Ärendet remitterades Alingsås kommun, Länsmuseet och fastighetsägaren Arvid Sandquist.

Byggnadsnämnden i Alingsås kommun meddelade i sitt remissvar den 21 februari 1995 att den inte hade något att erinra mot en byggnadsminnesförklaring. Kommunen ansåg emellertid att byggnaderna hade ett tillräckligt skydd genom q-bestämmelser i gällande detaljplan.

Älvsborgs Länsmuseum (num. Regionmuseum Västra Götaland) gjorde på Länsstyrelsen uppdrag en utredning av fastigheten. Denna inkom till Länsstyrelsen den 10 november 1998. Länsmuseet bedömde att Sandquistska gården uppfyllde kraven för en byggnadsminnesförklaring. Utredningen innehåller även ett förslag till skyddsbestämmelser.

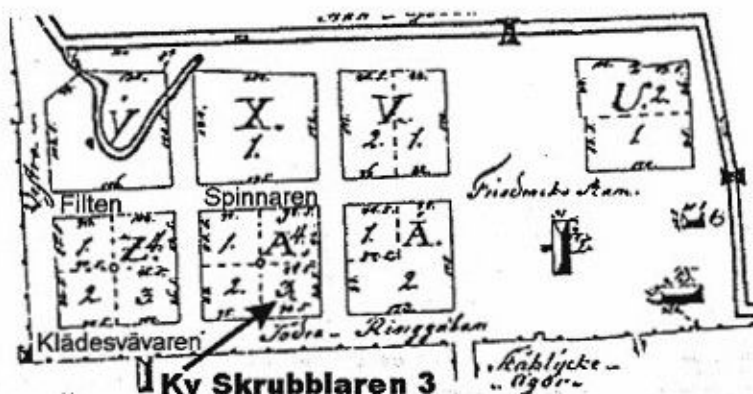
Länsstyrelsen remitterade Arvid Sandquist Länsmuseets förslag till skyddsbestämmelser den 3 december 1998. Den 14 april 2000 besökte Länsstyrelsen genom Mats Herklint fastighetsägaren och dennes biträde Eric Skoglund för att samråda kring byggnadsminnesfrågan.

Länsstyrelsen har därefter reviderat förslaget till skyddsbestämmelser och remitterat Arvid Sandquist detta den 21 september 2000.

Arvid Sandquist har genom sitt biträde Eric Skoglund den 23 januari 2001 muntligen godkänt det reviderade förslaget till skyddsbestämmelser.

Historik

Kvarteret Hill bestod ursprungligen av fyra mindre kvarter: Skrubblaren där Sandquistska gården är belägen, Klädesvävaren, Filten och Spinnaren. Tillsammans utgjorde dessa en del av Sveriges allra tidigaste fabriksområden – Jonas Alströmers Manufakturssocietet som grundades under 1720-talet.

Alströmers Manufakturverk. Ur Striedbecks geografiska karta 1750

Det nuvarande kvartersnamnet kommer av Charles Hill som år 1862 startade Alingsås Bomullsväfveri i kv Filtern. På 1960-talet lyckades HSB förvärva samtliga fastigheter i kvarteren förutom Skrubblaren no 2 och 3. Kvarteren slogs samman och fick namnet Hill. Den äldre bebyggelsen, bl a fabriksbyggnaderna, revs 1967 och ersattes med flerfamiljshus.

Sandquistska gården har sitt namn efter Anders Johansson Sandquist, den nuvarande ägarens farfar, som köpte gården 1876. Han startade handelsgård, sedermera speceriaffär och lät bygga till den med en långa längs Östra Vattugränd samt med en magasinsbyggnad på gården. Gården har alltsedan 1876 varit i släkten Sandquists ägo, men den nuvarande ägaren saknar arvingar inom landet.

Den mycket väl bevarade och kompletta handelsgården består idag av ett tvåvånings affärs/bostadshus, stall, magasin samt olika uthus. Åldern på den äldsta byggnadskroppen mot Södra Ringgatan är inte helt utredd, men kan enligt ägaren vara uppförd år 1830 eller däromkring. Det flesta av manufakturverkets byggnader förstördes vid stadsbränderna 1749 och 1779.

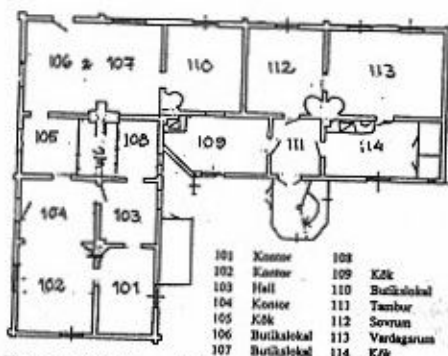
Motivering

Kvarteret Hill 3, Sandquistska gården, i Alingsås är en *mycket väl bevarad handelsgård* vars byggnader daterar sig till 1800-talet. De utgör, tillsammans med Hill 2, en sista kvarvarande rest av den i övigt utplånade bebyggelsen i kvarteret.

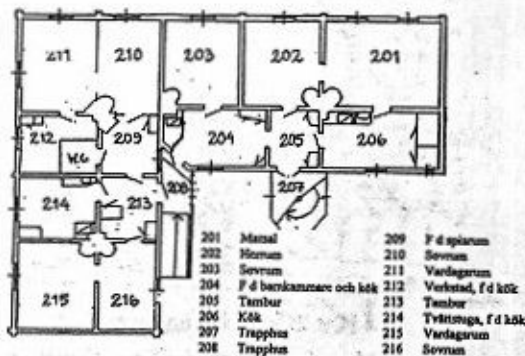
Kännetecknade för Sandquistska gården är *den påtagliga autenticiteten* i miljön, i byggnadernas exteriörer, i interiörer och i dess detaljer. Ovanligt lite har lagts till eller tagits bort under de senaste 125 åren. Gården har brukats och vårdats men mycket litet har förändrats.

Av stort värde är *den karaktärsfulla, kullerstenssatta gårdsmiljön* med sitt vårdträd, magasinsbyggnaden med utrustning sedan affärstiden och de många uthusen, men även *de unika interiörerna* med kakelugnar, järnspisar, zinkbänkar och mycket gamla ytskikt. *Särskilt värdefulla interiörer* återfinns rummen i rummen 201 – 206 i figur 4 nedan.

Länsstyrelsen bedömer att Sandquistska gården är *synnerligen märklig* genom sitt kulturhistoriska värde.

Figur 3 Bottenvåningen

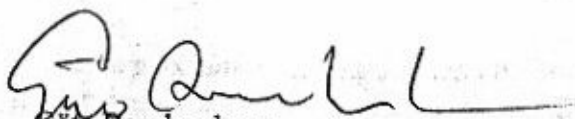

Figur 4 Övervåningen

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos Länsrätten, se bilagan formulär 01.

Beslut i detta ärende har fattats av landshövding Göte Bernhardsson, länsjurist Eva-Britt Eklöf har deltagit och Mats Herklint har varit föredragande.

Göte Bernhardsson

Mats Herklint

Bilagor

1. Hur man överklagar
2. Älvsborgs Läns museums utredning, 1998-11-09

Kopia

Kulturmiljöenheten + bil (bm-reg)
Riksantikvarieämbetet, delgivningskvitto + bilagor
Länsmuseum + bilagor
Fastighetsregistret
Alingsås kommun + bilagor
Lantmäteriet + bilagor

Lagakraftsbevis

Fastighetsregistret
Riksantikvarieämbetet
Byggnadsnämnden
Lantmäteriet

Figur 1, 3 och 4 är hämtade ur Ulrika Palmblads uppsats, Sandqvistska Gården, kv Hill, Alingsås, DUPL, Göteborgs Universitet, 1997

ÄLVSBORGS LÄNSMUSEUM

Hanna Krusell

1998-11-09

420-611-94

LÄNSSTYRELSEN VÄSTRA GÖTALAND VÄNERSBORG
Ink. 1998-11-09
221-7125-98

Länsstyrelsen i Västra Götaland
Miljöavdelningen
Kulturmiljö

462 82 VÄNERSBORG

Byggnadsminnesförklaring av Sandqvistska gården, kv Hill 3, i Alingsås stad och kommun, Västergötland.

Älvsborgs länsmuseum har på uppdrag av länsstyrelsen utrett frågan kring eventuell byggnadsminnesförklaring av Sandqvistska gården i Alingsås stad. Länsstyrelsen anser att byggnaden kan tillmätas så betydande kulturhistoriska värden att en tillämpning av KML §3 kan komma ifråga.

Utredningen omfattar följande:

- Beskrivning av byggnaden.
- En kort historik.
- Kulturhistorisk värdering.
- Förslag till skydd.
- Källor och arkiv.

Beskrivning av byggnaderna

På fastigheten Hill finns fem byggnader, affärs- och bostadshus, uthus med vedbodar, f d skomakarverkstad med stall - nu garage - och vedbodar, fotogenbod samt en magasinsbyggnad. Byggnaderna är belägna sydväst om Lilla torget, i rutnätsstaden. Kvarteret hette ursprungligen Skrubblaren och anlades vid mitten av 1700-talet i samband med etableringen av Jonas Alströmers Manufakturverk. Fabriksområdet omfattade förutom kv Skrubblaren, ytterligare tre kvarter norr och väster därom. Kvarteret var indelat i fyra kvadratiska tomter. Nuvarande kv Hill 2 och 3 är det enda som återstår av det forna Skrubblaren. 1967 revs de tre andra manufakturkvarteren, Klädesvävaren, Fliten och Spinnaren, och slogs samman till ett enda stort kvarter - Hill, med moderna bostadskvarter.

Bostads- och affärshuset är en tvåvåning timrad vinkelbyggnad med ljus grågul träpanel och engelskt röda fönster. Taket är ett sadeltak, avvalmat i vinkeln och klätt med rött enkupigt tegel. Byggnaden har tre skorstenar, två murade i gult tegel och den norra mot Östra Vattugränd är inklädd med svart plåt.

Uthuset är alla klädda med ljust grågulmålad träpanel. Den *f d skomakarverkstaden* är i en våning och kortades då bostadskvarteret Hill skulle byggas, eftersom det sträckte sig in på tomten intill, åt väster, Hill 1. Skomakarverkstaden och *uthuset med vedbodan* har båda enkupigt taktegel. *Fotogenboden* är en liten rektangulär byggnad sammanbyggd med garaget i söder. Den har liksom *magasinsbyggnaden* pulpettak med korrugerad plåt. Magasinsbyggnaden är uppförd i två våningar, den västra delen i tegelkonstruktion och den östra i stolpkonstruktion.

Bostads- och affärshuset har välbevarade interiörer med pappspända tak, lerklinta väggar, på vissa ställen elinstallationer från 1911, profilerade snickerier samt kakelugnar. Idag finns butikslokaler på bottenvåningen samt en lägenhet. Arvid Sandqvist (nuvarande ägare) bor själv på övervåningen, som tidigare bestod av tre lägenheter: Arvids mammas, hans systers och sin egen lägenhet. Lägenheterna i bostadsdelen har byggts om vid olika tillfällen, men det är marginella förändringar och interiörerna är fortfarande mycket välbevarade.

Gården är helt kullerstenssatt med stenlagda avloppsrännor. På gården växer ett stort vårdräd, en lönn, planterat på 1870-talet av Arvid Sandqvists farmor. Det finns även en syrenberså och några rabatter. Mitt på gården finns också en grönmålad vattenpump.

Arvid Sandqvist har vid underhåll av fasaden på bostads- och affärshuset funnit spår av röd färg. Han tror att hela byggnaden ursprungligen varit rödmålad. Alternativt har gårdsfasaderna varit röda och gatufasaderna i annan kulör.

För vidare och mer detaljerad beskrivning av byggnaderna samt interiöra beskrivningar se *Sandqvistska gården, Kv Hill3, Alingsås* av Ulrika Palmblad.

Kort historik

År 1750 ägdes tomten av Manufakturssociteten och var till hälften bebyggd och till hälften utgjord av en kålgård. Gården har haft olika ägare mellan manufakturtiden och tills dess att Anders Johansson Sandqvist (Arvid Sandqvists, nuvarande ägare, farfar) köpte huset 1876. Anders Johansson Sandqvist öppnade troligtvis sin speceriaffär vid den tiden och han lät renovera och bygga till huset samt uppföra magasinsbyggnaden. Kvarteret Hill ligger inom Ringgatorna, men är ändå inte speciellt centralt beläget. Speceriaffären och handelsgården var relativt liten och Sandqvist hörde inte till storhandlarna, vars handelsgårdar låg närmre torget. Man kan tänka sig att Anders Sandqvist betjänade arbetarna vid det närbelägna Alingsås Bomullsväveri. Handelsgården har sedan varit i familjen Sandqvists ägo fram till idag.

I början av 1900-talet sålde familjen Sandqvist affären till bröderna Hedén, men behöll huset, då de flyttade till Trollhättan. Då fadern dött flyttade familjen tillbaka 1925. Arvid började sin bana i speceribranchen, men studerade senare till ingengör vid Chalmers. Han började sedan arbeta på mekanisk verkstad och startade senare eget, Lagmansholmsverken. Arvid har även varit engagerad i scoutrörelsen och var den som startade sjöscoutkåren i Alingsås. På senare år är hans stora intresse att vara radioamatör.

För vidare historik se *Sandqvistska gården, Kv Hill3, Alingsås* av Ulrika Palmblad.

Kulturhistorisk värdering

Fastigheten med sina byggnader är en av de sista representanterna för den kvartersmiljö som hörde till Manufaktursocietets utplånade industrimiljö. Handelsgården utgör tillsammans med de övriga bevarade handels- och hantverksgårdarna i staden en viktig del av Alingsås historia och stadsmiljö.

Gårdsmiljön visar tydligt på handelsgårdens olika funktioner och byggnaderna samt den kullerstensbelagda gården ansluter väl till Alingsås traditionella byggnadsstil. De panelklädda byggnaderna är typiska för sin tid och är välbevarade både exteriört och interiört.

Fastigheten har fungerat som affärs- och bostad under åtminstone 120 år och ägts och brukats av samma familj i tre generationer. Det har inte skett någon genomgripande förändring eller renovering under denna period, utan endast marginella förändringar.

Handelsgårdens byggnader kan tillmätas ett byggnadshistoriskt dokumentvärde framförallt genom sin autenticitet i stomme, ytskikt och interiöra detaljer. Dess patina förstärker de kulturhistoriska värdena. Det är viktigt att poängtera att värdena inte bara gäller byggnaderna utan även gårdsplanen med vådrädet och vattenpumpen.

Älvsborgs länsmuseum anser att Sandqvistska gården kan hänföras till kategorin synnerligen märklig byggnad genom sitt kulturhistoriska värde och bör därför kunna komma ifråga för en byggnadsminnesförklaring enligt kulturminneslagen.

Förslag till skydd

Förslag till skyddsföreskrifter:

Affärs- och bostadshuset

- Byggnaden får ej rivas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
- Byggnadens planlösning får inte ändras. Ingrepp får inte göras i byggnadens stomme eller fasta inredning. Till fast inredning hör dörrar och dörrfoder, fönster och fönsterfoder, lister, golv, spis och kakelugn.
- I rum 201-206 får inte befintliga interiöra ytskikt borttagas, övermålas eller

på annat sätt förändras.

- Byggnaden skall underhållas så den inte förfaller. Vård och underhållsåtgärder skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Underhållet skall ske med material och metoder anpassade till byggnadens egenart.

Övriga byggnader (Magasinsbyggnaden, f d skomakarverkstaden, fotogenboden samt uthuset med vedbodan)

- Byggnaden får ej rivras eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
- Byggnadens planlösning får inte ändras. Ingrepp får inte göras i byggnadens stomme eller bärande delar.
- Byggnaden skall underhållas så den inte förfaller. Vård och underhållsåtgärder skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Underhållet skall ske med material och metoder anpassade till byggnadens egenart.

Skyddsområdet

- Det till byggnaden hörande skyddsområdet som på bilagda karta avgränsats med streckad linje får inte ytterligare bebyggas eller på annat sätt förändras. Området skall hållas i sådant skick att byggnadens utseende och karaktär inte förvanskas. Ursprungliga tillbehör till gården/gårdsmiljön såsom kullersten, vattenpump får inte tas bort eller ändras.

Källor och arkiv

Älvsborgs läns museums arkiv.

Ulrika Palmblad, *Sandqvistska gården, Kv Hill 3, Alingsås*. Bebyggelsehistorisk uppgift 5 p, Institutionen för Kulturvård, Göteborg 1997.

Kulturhistorisk byggnadsinventering nr 15, Alingsås stadskärna. Stiftelsen Älvsborgs läns museum. Vänersborg 1976.

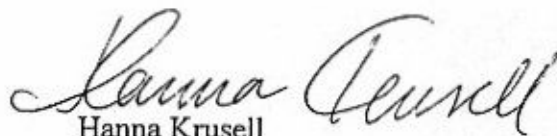
Revidering av byggnadsinventeringen över Alingsås innerstad. Älvsborgs läns museum. Vänersborg 1995.

Samtal med Arvid Sandqvist.

Enligt uppdrag

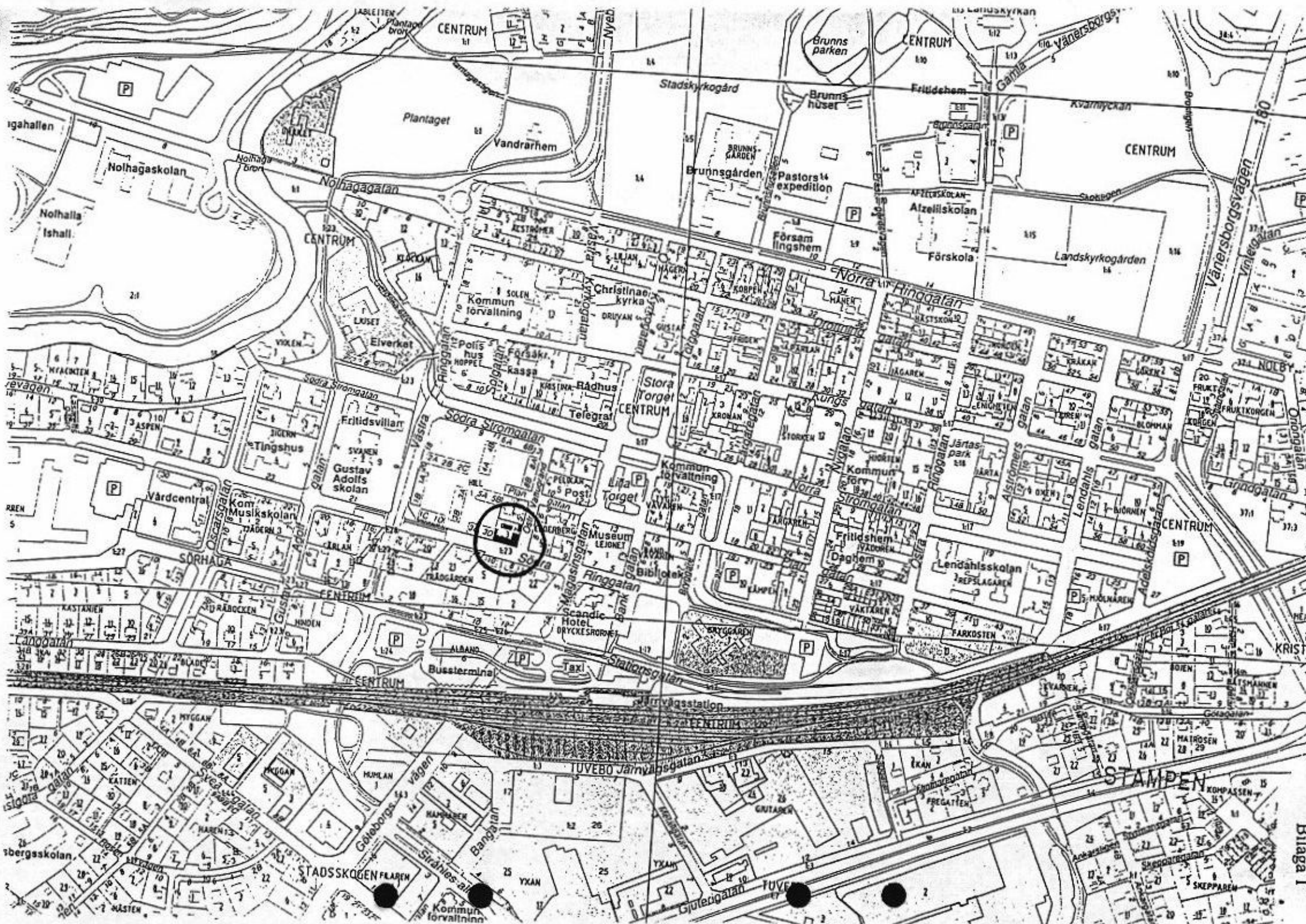
Karl-Arne Karlsson
1:e antikvarie

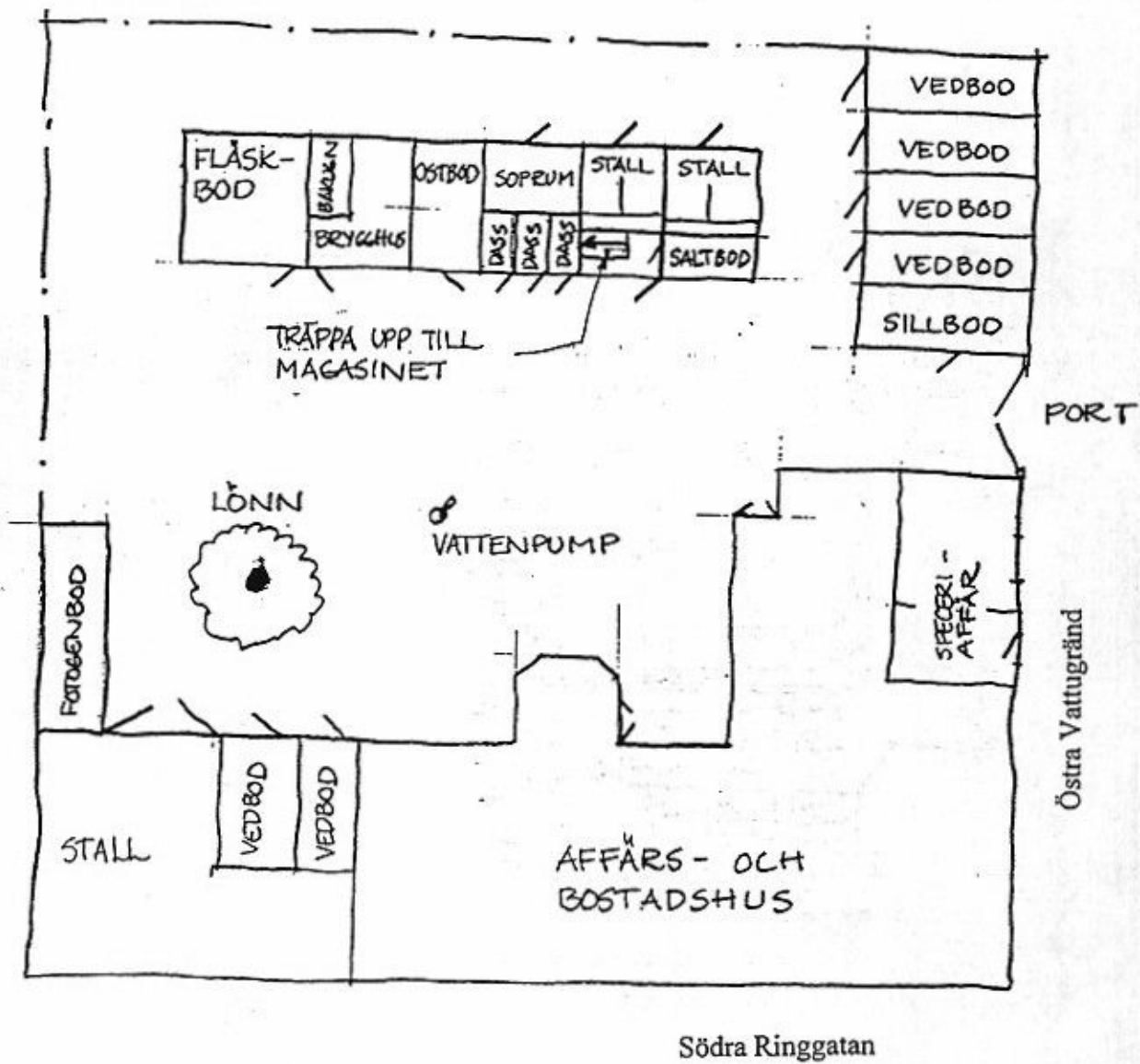
Hanna Krusell
Antikvarie

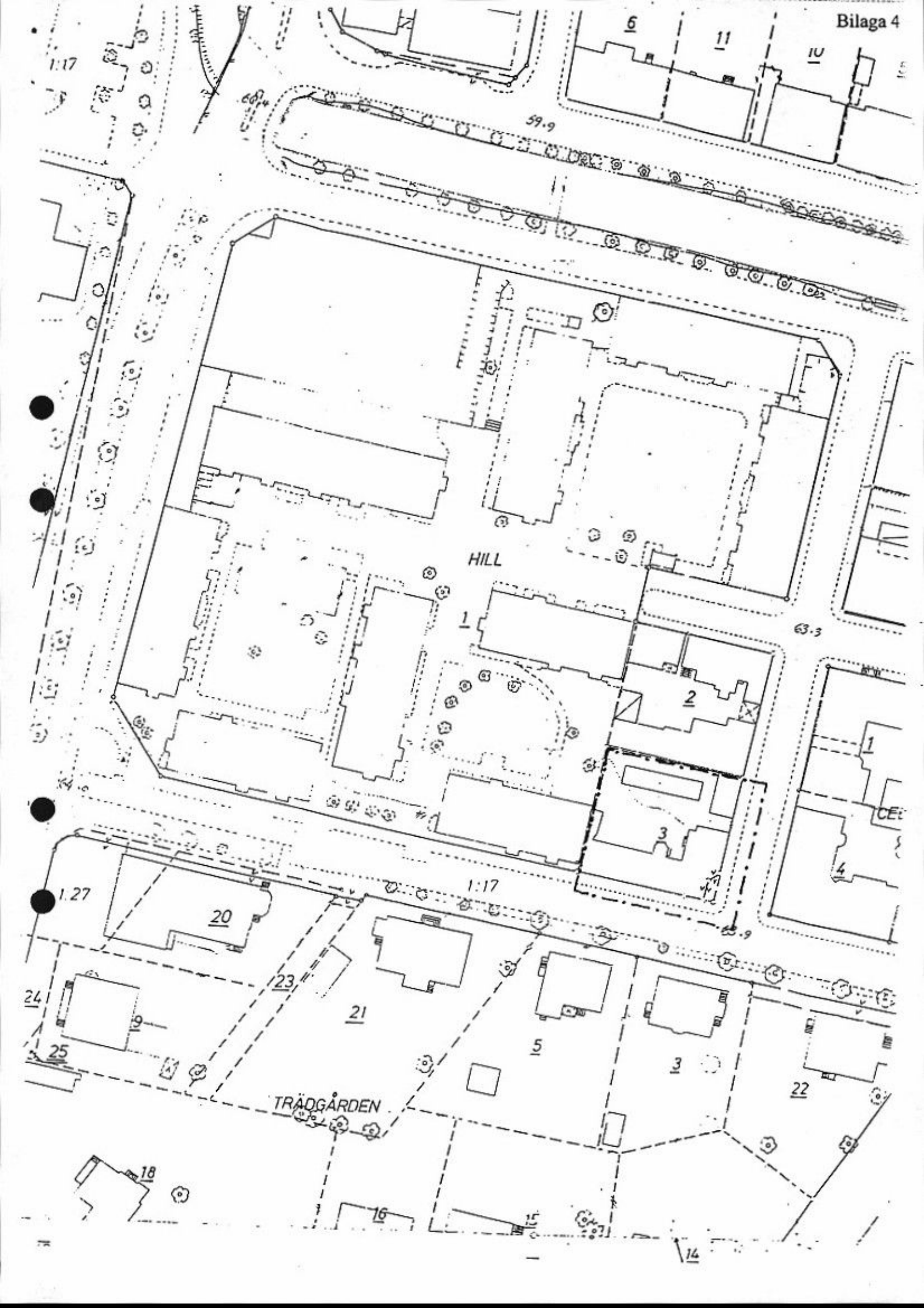
Bilagor:

1. Karta som visar Sandqvistska gårdens placering i Alingsås.
2. Karta som visar Kvarteret Skrubblaren från Striedbecks karta 1750.
3. Skiss av handelsgården med ursprungliga funktioner.
4. Karta som redovisar förslag till skyddsområde.
5. Ritningar som visar planlösning av affärs- och bostadshuset.

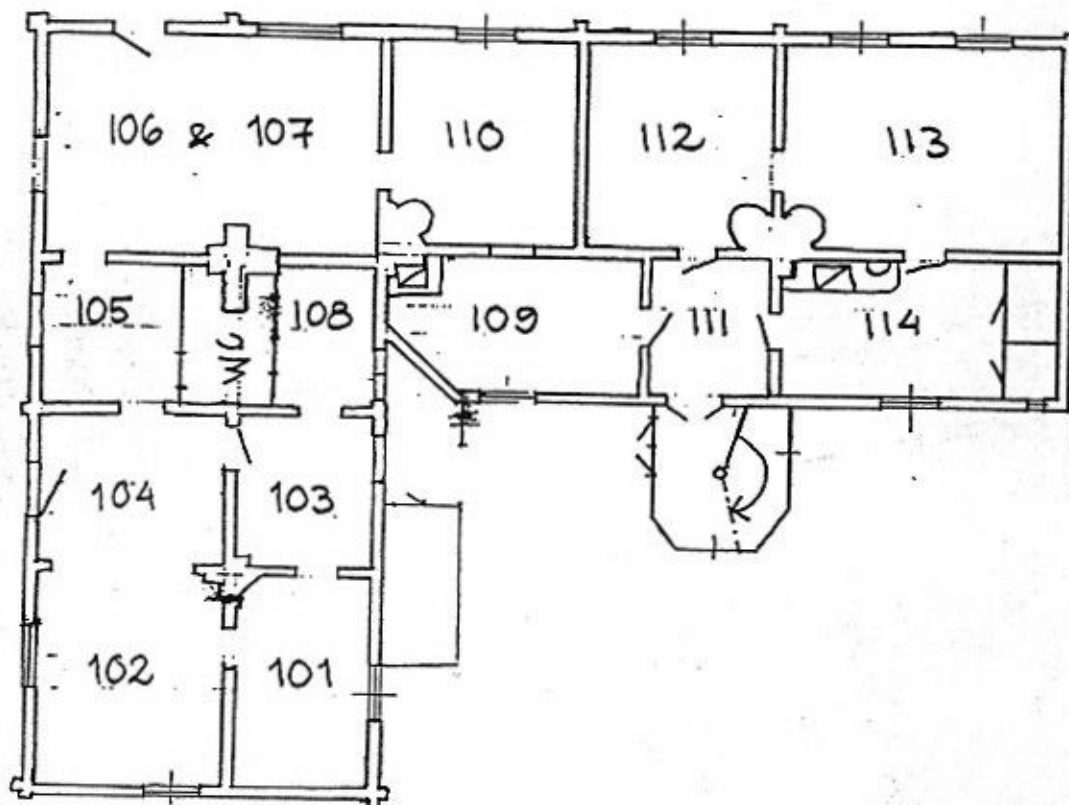

Skiss av handelsgården

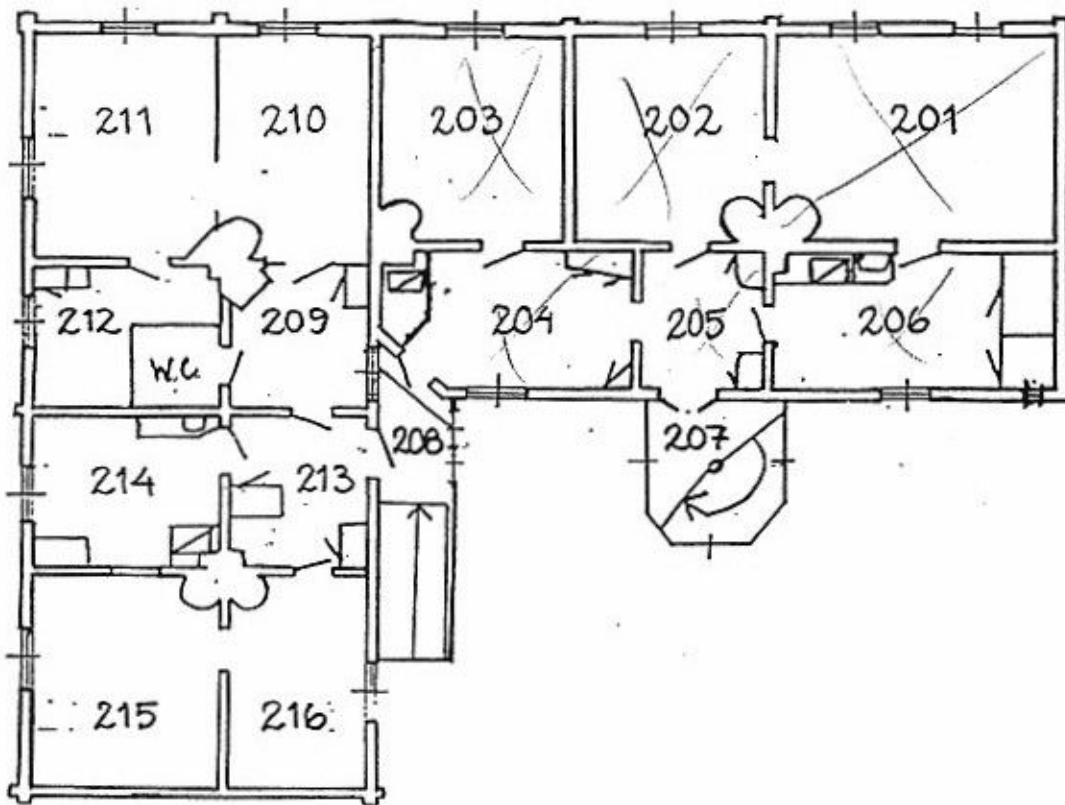
Skiss med rumsnumrering
Bottenvåningen

Rum	101	Kontor	108	
	102	Kontor	109	Kök
	103	Hall	110	Butikslokal
	104	Kontor	111	Tambur
	105	Kök	112	Sovrum
	106	Butikslokal	113	Vardagsrum
	107	Butikslokal	114	Kök

Rum 101-108 + 110 är kontors- och butikslokaler.
Rum 109-114 (förutom 110) är en hyreslägenhet.

Skiss med rumsnumrering
Övervåning

Rum	201	Matsal	209	F d spisrum
	202	Herrum	210	Sovrum
	203	Sovrum	211	Vardagsrum
	204	F d barnkammare och kök	212	Verkstad, f d kök
	205	Tambur	213	Tambur
	206	Kök	214	Tvättstuga, f d kök
	207	Trapphus	215	Vardagsrum
	208	Trapphus	216	Sovrum

Rum 201-206 var Arvids föräldrars lägenhet.

Rum 209-212 var och är Arvids lägenhet.

Rum 213-216 var Arvids systems lägenhet.